

קול צופיין

קול צפין נשאו קול יחדו ירגנו

וישלח תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

בזמן הזה

מהלכות זמן הדלקת נר חנוכה

יצא, וראהו אויבים, ועכשיו באין עליהם. דחקו זה בזה, והרגו זה את זה, יותר ממה שהרגו בהם האויבים" (שבת ס ע"א). וכל זה כי בפחדם סילקו את נוכחות ה' מקרבם. גבורת ה' לא יכולה להתגלות אלא באיש גיבור ולא באיש פחדן. ולכן "האיש הַזֶּה נָרַד הַלֵּב לֵךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמַס אֶת לֵבָב אֲחִיו כְּלָבּוֹ" (דברים כ ח).

ה' אלוקיך – כשאתה מכין את עצמך לכך

ביטוי לנוכחות אלוקים בקרב האנשים רק כשהם ראויים לכך נמצא בספר דברים. שם מופיע הביטוי "ה' אלוקיך" 234 פעמים, כשהם בגבורה אחרי שהם מנצחים במלחמה את סיחון ועוג. לעומת זאת הוא מופיע רק 5 פעמים בשאר הספרים ו-5 בעשרת הדברות שבספר שמות. גם "ה' אלוקינו" נמצא מאותה סיבה בעיקר בספר דברים (23 פעמים בספר דברים. 7 פעמים בשמות). וכן "ה' אלהיכם" מופיע בעיקר בספר דברים (45 מתוך 81 פעמים בכל התורה). 4 בספר שמות ו-24 בספר ויקרא בעיקר בפרשת קדושים. ללמודך שה' מתגלה בתוכך כשאתה מכין את עצמך לכך.

תקוף בעל היכולת ובעל הכוחות מולם

השו"ע אומר כי כשאומרים אלוקים צריך לכוון: "תקוף בעל היכולת ובעל הכוחות כלם" (שו"ע ה א). כי המילה "אל" פירושה "כוח". מהסיבה הזאת "אלהים" נכתב בלשון רבים, כיוון שיש הרבה כוחות של אלוקים בעולם: המלאכים, השופטים, החוסם, הקור, השמש, הירח, הכוכבים, הגשמים, הרוחות ועוד. וכשהיו ישראל בהר הכרמל וראו איך, בהתאם לתפילת אליהו הנביא, האש יורדת מהשמים והגשם יורד על הארץ, הם אמרו: "ה' הוא האלוקים". כלומר, כל מה שאנחנו רואים את האש ואת הגשמים שיורדים מהשמים, הם למעשה כוח ה' שמתלבש בכל מיני כוחות שונים.

אל אלהי ישראל

לפי זה צריך לפרש את הביטוי "אלהי ישראל" שמופיע בפרשה שלנו ולומר כי ה' מתגלה בעם ישראל כשם שהוא מתגלה בכוחות הטבע השונים. שם זה מתגלה ביעקב אחרי שהוא קונה חלקת אדמה בארץ ישראל. "וַיֵּקֶן אֶת-חֲלֻקַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֶהֱלֹ מִיד בְּנֵי-חֲמֹר אֲבִי שָׁכָם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה: וַיַּצֵּב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" (בראשית

כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל

כי ראיתי אלהים פנים אל פנים

בפרשת "וישלח" אנו מוצאים שהמלאכים נקראים אלוהים: "וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאמָר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׁרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל" (בראשית לב כט). כן אומר יעקב: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָּאל כִּי-רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל-פָּנִים וַתִּנָּצַל נַפְשִׁי" (לב לא). ובאמת זו שאלה, איך ייתכן שמלאך נקרא בשמו של אלוקים?

בקרב אלהים ישפט

את השאלה הזאת אפשר לשאול גם על שופטים. גם להם התורה קוראת אלוהים: "וְהָיָה שִׁדְוֹ אֲדֹנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים" (שמות כא ו). אבן עזרא אומר: כי הם "מקימי משפט אלהים בארץ" (אבן עזרא שם), לכן הם נקראים אלהים. הרמב"ן אומר כי אלהים נמצא איתם ובתוכם כדכתיב: "אֱלֹהִים נֹצֵב בְּעֵדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט" (תהילים פב א). והביא הרמב"ן את דברי המדרש (שמות רבה) שאומר "בשעה שהדיין יושב ודן באמת, כביכול מניח הקדוש ברוך הוא שמי השמים ומשרה שכינתו בצדו, שנאמר 'כי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט'" (שופטים ב ח).

ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך

אלוקים נמצא גם עם הלוחמים. כך מזהירה התורה את הלוחמים לא להיות מפוחדים: "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיְבֶךָ וְרָאִיתָ סוֹס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲרֹץ מִצָּרֶיךָ" (דברים כ א). אם ה' עמך, מה זה משנה אם אתה מפחד או לא? הרי בסופו של דבר ה' נמצא כאן ומנצח בעבורך. הסיבה שבגללה אסור ללוחמים לפחד היא כי אלהים נמצא בתוכם, ואם הלוחם מפחד - ה' לא שוכן בתוכו עוד.

אלהים בקרב הלוחמים ולא בקרב הבורחים למערות

דוגמה לדבר הייתה בחנוכה, שאל מול הניסים הגדולים שהיו למתניהו ובניו, הייתה מפלה גדולה בקרב כל אלה שפחדו והסתתרו במערות. "אָמַר שְׁמוּאֵל, שְׁלֹפִי הַגֹּזֶרֶת הִיוּ, וְהָיוּ נִחְבָּאִים בְּמַעְרוֹת, וְאִמְרוּ, הִנֵּנֶס - יָכֹנֶס, וְהִיוּצֵא - אֵל יֵצֵא. נִהְפָּךְ סִדְּלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, כְּסִבּוּרִים הֵם - אֶחָד מֵהֶם

לג כ). והוא מתגלה בעיקר לעיני העמים, ולכן הפעם הבאה שבה הוא מופיע היא בשעה שמושה ואהרן באים לפרעה ומבקשים שישחרר את בני ישראל. "וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיְחַגְּלוּ לִי בְּמִדְבָּר" (שמות ה א).

בכל התורה כולה השם הזה מופיע 5 פעמים בלבד. אבל בסיפור הפלישתים, כאשר הם מחזירים את ארון הברית לעם ישראל, הוא מופיע 7 פעמים ב-11 פסוקים (שמואל א ה ז - ו ה). עד אותה שעה חשבו הפלישתים שהם יכולים לקחת את הארון וה' יהיה איתם. אבל המכות הכואבות שהם קיבלו גרמו להם להבין שארון הברית לא שייר להם. למרות שהארון אצלם. ה' שוכן בתוך נפשות ישראל ולא בתוך נפשותיהם של הפלישתים.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

כך מסביר אור החיים הקדוש את המילים "ה' אלהינו", שהכוו האלוקי מתגלה דרכינו. שה' "שוכן בתוך נפש ישראל" (אור החיים ויקרא יט ל). וכך הוא הפירוש של "אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם. אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" - ה' שוכן בתוך הנפשות שלנו ובתוך הנפשות של אבותינו, בתוך נפשות אברהם יצחק ויעקב.

הַיָּל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. אֵל עֲלִיּוֹן

לאברהם מתגלה השם הגדול, ובגלל זה אברהם עצמו צריך להיות גדול. לכן ה' אומר לו "ואעשך לגוי גדול". ליצחק מתגלה השם הגיבור, גבורה שמתגלה בחיים. לכן ה' רוצה בחיים של יצחק ולא בהיותו קרוב על המזבח. גבורת חיים זו מתגלה בצמחים שיצחק זורע וקוצר מאה שערים. לכן הוא פותח בארות מים חיים, כי זה הגילוי האלוקי ששוכן בתוך נפשו.

ליעקב מתגלה שם ה' הנורא. על כן הוא אומר "וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נִּוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים זֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם". השם הנורא שוכן בתוך יעקב ומתגלה עליו כשהוא עומד מול אחרים והם יראים משם ה' שנקרא עליו. "וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא יָדְפוּ אַחֲרָיִם בְּנֵי יַעֲקֹב" (בראשית לה ה). השם זה מתגלה גם לבניו כשהם זוכים להכיל אותו: "וַיֹּאמֶר כָּל עַמִּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיהָ וַיִּרְאוּ מִמֶּנָּה" (דברים כח י).

**אנו אומרים
"הנרות
הללו", ולא
נזכר כלל נס
פך השמן,
משום שאין
ההדלקה
באה כזכר
לנס פך
השמן אלא
על נס
הניצחון
במלחמה**

וְעִשָּׂאוֹם יָמִים טוֹבִים בְּהֶלֶל וְהוֹדָאָה". ומזה משמע שהדלקת הנרות היא על נס פך השמן. אמנם כתב הרה"ג רבי שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל, כי אע"פ שהדלקת הנרות בבית היא כעין הנס שנעשה בפך השמן, עם זאת אנו מודים בו על נס המלחמה. ולכן אנו אומרים "הנרות הללו וכו' על התשועות ועל המלחמות וכו' ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל", ולא נזכר כלל נס פך השמן, משום שאין ההדלקה באה כזכר לנס פך השמן, כי לא מצינו בשום מקום להודות לה' לדורי דורות עבור זה שעשה הקדוש ברוך הוא נס כדי שיוכלו כלל ישראל לקיים מצוה (שו"ת מנחת שלמה תניינא ב - ג סימן נח). וכל כולה של ההדלקה לא נועדה אלא "שעל ידי זה יתן אל לבו להודות לה' על הנסים הגדולים שעשה לנו בנצחון המלחמות".

ולדעתו אמירת "הנרות הללו" בעת ההדלקה היא חלק ממה ש"קָבְעוּם וְעִשָּׂאוֹם יָמִים טוֹבִים בְּהֶלֶל וְהוֹדָאָה". שאין הכוונה רק על ההלל שאומרים אחרי תפילת "ח בשחרית, אלא גם על אמירת "הנרות הללו". ולדעתו נשים חייבות בהלל ובחודאה בחנוכה, ואע"פ שלא אומרות הלל בתפילת הבוקר, יוצאות ידי חובה בהדלקה ובאמירת "הנרות הללו" בעת ההדלקה של הנרות.

ההדלקה היא כאמירת "הלל"

באופן זה מתרץ הרה"ג אוירבך את השאלה למה מדליקים נרות חנוכה במשך שמונה ימים. הרי ביום כ"ה כסליו שחררו את בית המקדש ולא הספיקו להדליק בו נרות בלילה. ועונה כי ההדלקה של נרות חנוכה בימינו היא לא על מציאת השמן או הדלקתו, אלא על נס המלחמה, והוא היה ביום כ"ה כסליו, אע"פ שהיה אחרי זמן הדלקת נרות. כך הוא גם מתרץ את קושיות הבית יוסף למה מדליקים נרות ביום הראשון, שהרי לא היה בו נס בעניין השמן, שממילא הספיק ליום אחד. זו גם הסיבה שבגללה נהגו להדליק בבית הכנסת בברכה. ולכאורה לא נזכר דבר זה בגמרא, ואין מברכים עליו. ועונה ואומר כי "ההדלקה היא כאמירת הלל".

על פי זה יובנו יותר דברי גאון עוזנו בעל הבן איש חי, שכתב בספרו "עטרת תפארת" (אות כ"ו) כי הנשים צריכות "להחליף בגדיהם ולא ישארו בבגדי חול. גם אשה שיש לה תכשיטין של זהב תלבשם באלו הימים להורות על יתרון שיש באלו הימים בבחינה שלהם למעלה". במיוחד בעת הדלקת נרות.

ועל הנסים – ועל המלחמות

עיקר ההודאה איננה על פך השמן

כל זה מתגלה בנס חנוכה, שבו אנחנו מודים על הנס של ה' שמתגלה דרכנו. אנו אומרים: "ועל הנסים ועל הפך השמן. ועל הגבורות. ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". ההודאה היא על המלחמות שנעשו על ידנו, ולכן אנו מזכירים ב"על הניסים" את המלחמה - "וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם. רַבַּת אֶת רִיבָם. דָּגַת אֶת דִּינָם. נִקְמַתְךָ אֶת נַקְמָתָם. מִסֵּרְתָּ גִבּוֹרִים בְּיַד חֲלָשִׁים. וְרַבִּים בְּיַד מַעֲשִׂים. וְרַשָּׁעִים בְּיַד צְדִיקִים. וְטָמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים. וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ" - ולא על נס פך השמן.

להודות לה' על הניסים הגדולים בניצחון המלחמות

בגמרא (שבת טא ע"ב): "שִׁשְׁשָׁנְכִסּוּ יָנִים לְהִיכֵל, טָמְאוּ כָּל הַשְּׂמֹנִים שְׁבִיעִיכֵל, וְשִׁשְׁבַּרְהָ מְלָכּוֹת בֵּית חֲשִׁמוֹנָי וְנִצְחוֹם, בְּדָקוּ וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא פָּךְ אֶחָד שֶׁל שָׁמֶן, שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד, נֶעֱשֶׂה בּוֹ נֶס, וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמֹנֶה יָמִים. לְשָׁנָה אַחֲרָתָּה קָבְעוּם

זמן הדלקת נר חנוכה

ארבעה זמנים

בשו"ע (תרע"ב) מופיעים ארבעה זמנים להדלקת נר חנוכה. וזה לשונו: [א] "אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה (דהיינו צאת הכוכבים), לא מאחרים ולא מקדימים". [ב] "ויש מי שאומר שאם הוא טרוד, יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק" (וכך עושים בהדלקה של ערב שבת). [ג] "שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא". לפי דעת השו"ע צריך להזדרז להדליק בצאת הכוכבים ממש. הדלקה בתוך חצי שעה לצאת הכוכבים היא בדיעבד. ד' "ומיהו הני מילה לכתחלה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה; ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומין" (יש עוד שני זמנים, האחד הוא דעת הרשב"א והר"ן שמדליקים בתחילת השקיעה, וכן סובר הגר"א. הדעה השנייה היא דעת רש"ל שמביא המג"א שמותר להדליק נרות חנוכה רק עד חצות לילה).

הדלקה אחרי חצי שעה מצאת הכוכבים

על מה שכתב השו"ע "אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה; ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומין" כתב המשנה ברורה (ס"ק י"א): "כל הלילה - עד עמוד השחר ובברכה והיינו דוקא אם בני הבית נעורים אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה". והמגן אברהם (שם ס"ק ו) כתב כי מברכים למרות שהכול הוא מספק. מרן הרב אליהו זצוק"ל הסביר פעם, כי בהלכות חנוכה מצינו כמה פעמים שמברכים למרות שיש ספק הלכתי ולא אומרים "ספק ברכות להלל". כי בחנוכה עיקר פרסום הנס הוא הברכה. ועיקר ההדלקה היא פרסום הנס.

לא מאחרין ולא מקדימין

מקור דברי השו"ע שכתב על זמן ההדלקה "לא מאחרים ולא מקדימין" הוא בדברי הרמב"ם (חנוכה פרק ד ה), והוא מסתמך על סיפור שמופיע בגמרא: "דְּבִיתָהּ (אשתו) דְּרַב יוֹסֵף הָיְתָה מְאֻחָרָה וּמְדַלֶּקֶת לָהּ". אשתו של רב יוסף הייתה מאחרת להדליק נרות. "אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף, תְּנִינָא (שמות יג) לֹא יָמִישׁ עֲמוּד הָעֵנָן יוֹמָם, וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה. מְלַמֵּד שְׁעֲמוּד הָעֵנָן מְשַׁלֵּם לְעֲמוּד הָאֵשׁ, וְעֲמוּד הָאֵשׁ מְשַׁלֵּם לְעֲמוּד הָעֵנָן". וכמו שעמוד הענן והאש היו חלק מהזמן חופפים ביחד, כך אפשר להדליק יותר מוקדם ואין חשש שיהיו הנרות ביחד. "סְבֵרָה לְאַקְדוּמָּה" חשבה להדליק נרות מוקדם מדי, אָמַר לָהּ הָהוּא סְבָא, תְּנִינָא, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִקְדִּים, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֵאָחֵר" (שבת כג ע"ב).

לדעת רש"י והר"ן מדובר בהדלקת נרות שבת, וזה הפשט, כיוון שמדובר באישה שמדליקה נרות, ומן הסתם מדבר בנרות שבת. אבל לפי לשון הרמב"ם, משמע שההלכה הזאת נאמרה על הדלקת נר חנוכה, והסיבה שאשתו של רב יוסף הדליקה נרות חנוכה היא בגלל שרב יוסף היה עיוור, ובאדם עיוור לכתחילה תדליק אשתו, ואם לא יוכלה ידליק הוא.

תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם

בדרך כלל מדליקים נרות בבית הכנסת קודם ערבית, מלבד מוצאי שבת שמדליקים אחרי ערבית, ואחר כך מדליקים בבית תוך חצי שעה מצאת הכוכבים. אמנם מי שהתעכב ולא התפלל ערבית בצאת הכוכבים, האם יתפלל קודם ערבית ואחר כך ידליק, כיוון ש"תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם", או שיקדים להדליק ורק אחר כך יתפלל?

ה"כנסת הגדולה" כותב שבבחרותו הסכים שצריך להדליק לפני תפילת ערבית, ובזקנותו אמר שצריך להדליק אחרי ערבית. כי תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם. אמנם אם לא התפלל לפני צאת הכוכבים לא ימתין וידליק מיד, כיוון שעיקר מצוותה עם השקיעה או מצאת הכוכבים, ואם יתפלל ערבית קודם הדלקת נרות יפסיד את זמן החנוכה בצאת הכוכבים – לכן במקרה זה עדיף שידליק קודם התפילה.

אין תשלומים לנרות

ומעשה היה בלונלי, שאדם שכח להדליק יום אחד וחייבוהו להדליק למחר את הנרות שהחסיר. הבית יוסף (תרעב) כתב כי מי ששכח, או הזיד ולא הדליק בלילה לא ידליק ביום למחרת יותר נרות, כי אין תשלומים להדלקת נרות. לכן אם הדליק ביום הראשון נר אחד, וביום השני לא הדליק מאיזו סיבה שהיא, לא ידליק שניים ביום השני, ולא ידליק שניים ביום השלישי, אלא ידליק שלושה. כל זה בגלל שהדלקת נרות אינה כמו ספירת העומר, שאם לא ספר יום אחד לא מברך למחרת. שבספירה העיקר הוא הוספת הימים. אבל בהדלקת נר חנוכה הוספת הימים אינה אלה לצורך הידור מצווה. "אבל הכא כל חדא מצוה באנפי נפשה היא ומה שמוסיפין משום הידור הוא".

איך מתקנים טעות במספר הנרות

"וכתוב בארחות חיים 'מי שלא הדליק בליל שלישי אלא שתי נרות או בליל רביעי אלא שלשה, זה היה מעשה בלונלי והחמירו שידליק מה שחסר להדליק ואין צריך לברך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשאה". אבל באמות איננו נוהגים כן, כי כל ההידור של נרות חנוכה הוא מספרם המדויק של הנרות, ואם מוסיף נרות ששכח מאמש, הרי לא ניכר הידור הנס של מוסיף והולך.

ברכת "שהחיינו" למי שלא הדליק ביום הראשון

אדם ששכח להדליק נרות ביום הראשון, האם יברך "שהחיינו" ביום השני או לא? בשו"ע כתוב שמברך ביום השני (תרעו א).

אמנם אם אשתו הדליקה בשבילו וברכה שהחיינו בשבילו, לא מברך ביום השני. מרן הרב זצ"ל סיפר על יהודי מיישיבת שבי חבון שנסע לחו"ל לאסוף כסף ליישיבה והיה עתיד לחזור בליל חנוכה. וכיוון שלא הגיע להדלקה, הדליקה אשתו בביתם בלילה הראשון וברכה "שהחיינו", והוא שאל האם יברך "שהחיינו" כשהוא מדליק בלילה השני בביתו.

בתשובה שאל אותו הרב האם הדליק או ראה נרות בזמן ההדלקה של היום הראשון. כי אם היה רואה, היה מברך "שהחיינו" ו"שעשה ניסים" ולא מברך עוד פעם "שהחיינו". השיב לו השואל כי באותה שעה היה במטוס ולא היה יכול לראות נרות חנוכה דולקים תוך חצי שעה להדלקתם. מלבד זה במטוס לא יכול היה להדליק הן בגלל שלא היה בביתו, והמצווה היא על הדלקה של נר בבית או בבית כנסת, והן מהסיבה שאין אישור להדליק אש במטוס, ואם ידליק יעבור על איסור גזל.

השיב לו על כך הרב שהוא צריך לברך "שהחיינו" ביום השני, כיוון שהטס במטוס בזמן ההדלקה פטור מנר חנוכה, ואשתו לא צריכה להדליק בשבילו, אלא לבני הבית. לכן, כיוון שהיה פטור בזמן ההדלקה - יוכל לברך "שהחיינו" בלילה השני.

האם מברכים שהחיינו כל יום?

הגמרא (שבת כ"ג ע"א) אומרת שביום השני מברכים רק שתי ברכות. ושואלת האם לברך "שהחיינו" בכל יום, ולהוריד "שעשה ניסים" או לברך "שעשה ניסים" בכל יום ולהוריד "שהחיינו"? ועונה שמברכים "שעשה ניסים" בכל יום כי "נס כל יומיא איתיה".

הסביר רש"י כי כיוון ש"כל שמונה הדליקו מן הפך", אם כן כל יום הוא נס חדש. אבל ברכת "שהחיינו" מברכים פעם אחת "משגעינו לתחילת הזמן הגיענו". כי "שהחיינו" מדבר על האדם עצמו, שזכה לחיות שנה ולהגיע לזמן הזה של הניסים, ועל כן מברכים "שהחיינו" רק אחרי שנה. "שלענין זמן אנו מברכין לה' שנתן לנו חיות שנה תמימה עד שהגיענו לזמן הזה, אבל מיום ליום לא שייך לברך על נתינת חיות" (ט"ז תרע"ו ס"ק א').

הפרשת מעשרות משמן שנעשה בו נס

שמן ניסי

הרב זצ"ל נהג להביא את הסיפור על אלישע הנביא, שאמר לאשה השונמית למלא את ביתה כדים וכלים ריקים ולמלא אותם מאסוך השמן היחיד שהיה בביתה. נתברך אותו אסוך ומילא כלים רבים מאוד, שמהם התפרנסה היא ובני ביתה בהרחבה.

סיפורים על הרב זצ"ל

רב ואלוף

סיפר רב צבאי: מיד עם היכנסו לתפקיד רב של חיל מסוים, הוזמנתי ללשכת מפקד החיל להדלקת נרות חנוכה עם המפקדים הבכירים. שאלתי את הרב זצ"ל כיצד ניתן יהיה לברך על הנרות בלשכה, הרי זה לא בית ולא בית כנסת. הרב פסק שעלי לארגן תפילת ערבית בלשכת האלוף ובכך באותה שעה היא תיחשב כמו בית כנסת. הדבר נראה יותר מבלתי אפשרי, להכניס מניין לתפילה ללשכת האלוף, במיוחד שהאלוף לא היה משהו עם רקע דתי או מסורתי. ובכלל היה נראה לי בלתי אפשרי למצוא דתיים שאינם במשמורת, שהרי כל מי שרק יכול יוצא הביתה להדליק נרות עם משפחתו. עם זאת, חזקה עלי מצוות רבנו למצוא מנין לתפילה בלשכת האלוף וחיפשתי לפני שבאתי מנין לתפילה ומצאתי. לתפילה הצטרפו חלק מהמפקדים שלהפתעתי התברר לי כי זו להם הזדמנות מיוחדת לחזור לגירסא דינקותא של בית אבא.

נרנו יאר

סיפר מיכאל אטלן: אחרי החתונה שלנו, אשתי נהגה להדליק נרות בשמן זית. לא יודע מה קרה, אבל בכל שבת הנרות היו כבים כעבור חצי שעה מההדלקה שלהם. התקשרתי לרב זצ"ל, והוא אמר לי להוסיף נרות. הוספנו נרות, ובמשך כמה שנים הדבר הזה לא חזר על עצמו. כעבור כמה שנים התופעה הזאת חזרה על עצמה. בערב ראש השנה חששתי שכך יקרה עם נרות החג, והתקשרתי לרב. התרגשתי מאוד לגלות שהוא עצמו ענה לי לטלפון. הוא שמע את שאלתי ואמר: תדליקו בשעווה במשך שבועיים, ואחר כך תחזרו להדליק בשמן זית. כך היה, ועד עכשיו אנחנו מוסיפים נר עם כל ילד שמצטרף למשפחה, ואף נר לא כבה עד היום.

(מתוך הכרך השביעי מסדרת "אביהם של ישראל")

שאלה האישה השונמית את אלישע האם היא חייבת במעשר על אותו השמן שגדל על ידי נס, שהרי ממעט יצא הרבה, וכשם שאדם הזורע חיטה אחת ויוצאת לו שיבולת חייב במעשר, אנ"פ שהחיטה היתה מעושרת, אולי גם היא צריכה לעשר גם את השמן שהתרבה. השיב לה אלישע ששמן זה פטור ממעשר.

בעניין זה כתב הרד"ק (מלכים ב', ד, ז), וז"ל: "ובתוספתא וכד אתרשיש לה ההוא ניסא אמרת ליה לנביא דה' אית עלי עשור מהאי מישחא או לא אמר לה בעליך זון נביאיא דה' במילתא דליכא עליה עשורא ואף את לית על משהך עשור דמן ניסא" (תרגום: כתוב בתוספתא שכאשר התרחש הנס אמרה האישה לנביא ה': האם עלי לעשר את השמן הזה או לא? אמר לה הקב"ה זון את הנביאים בדברים שלא חייבים במעשר, וגם את לא צריכה לעשר את שמן הנס הזה).

השמן הזה נקרא אפוא שמן נס, שלא חייב במעשר, והוא איננו שמן זית. אם כך כיצד הדליקו בחנוכה בשמן שנעשה בו נס ודלק שמונה ימים? הרי זה לא שמן זית שבא מעץ זית, אלא זה שמן ניס? והסביר הרד"ק, שהנס בשמן הזה לא היה שהתרבה כמו השמן של האישה השונמית, אלא שמעט שמן דלק זמן רב. וזה קרה גם ביום הראשון.

והדליקו נרות בחצרות קדשך

מרון הרב זצ"ל היה רגיל לומר שבחנוכה הייתה הדלקה מיוחדת של הנרות בחצר של בית המקדש. רמז לכך יש בברכת "על הניסים" שאנו אומרים בה "והדליקו נרות בחצרות קדשך". והרי לא מדליקים נרות בחצרות בית המקדש, אלא רק בתוך בית המקדש בהיכל. אלא לצורך פרסום הנס הדליקו החשמונאים את הנרות גם בחצר, על מנת שכולם יראו את הנס המיוחד שנעשה להם. ונעשה נס והשמן שמצאו הספיק לכולן.

ויהי רצון שתתקיים בנו תפילתו של רבנו יוסף חיים זיע"א: וְכִשְׁמַעְתִּי אֱלֹהֵי עֲשִׂיתָ נִסִּים בְּשִׁמְן הַמְנוּחָה וְשָׁלַחְתָּ בּוֹ בְּרָכָה, כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ תַעֲשֶׂה עִמָּנוּ נִסִּים, וְתִמְלֹא כָל חֲסִדוֹתֵינוּ מִאֲוֶרֶךְ הַטּוֹב, וְגִדּוּב טוֹבָה וְחֶסֶדִּיךָ תִּרְבִּים תִּמְלֹא דִּינוֹ מִבְּרִכּוֹתֶיךָ וְתַעֲשֶׂרְנוּ מְעוֹשֶׁר מִתְּנוּת וְדָרְךָ, וְתִתֵּן לָנוּ עוֹשֶׁר גָּדוֹל וְהוֹן רַב מִדָּרְךָ הַרְחֵבָה וְהַמְלֵאָה, הַעֲשִׂיךָ וְהַפְתִּיחָה, וְיִהְיֶה בְּתֵינוּ מְלֵא בְּרַכָּתְךָ ה'. אמן ואמן.

תשובה כהלכה

שעה מההדלקה, אבל עדיף לחזור ולהדליק בלי ברכה. אבל אם הנחתם את הנרות מראש במקום עם רוח וידעתם שיכול להיות שיכבו, ובאמת כבו - חייבים להדליק מחדש בלי ברכה.

א קאי. איך יש בחירה חופשית לכל אדם, ומצד שני ה' יודע מה שעתיד להיות? אלקים אמר לנו באמצעות כל הנביאים את העתיד, ואמר כי עם ישראל יחזור לארץ ישראל. בפועל העליה היא תמיד בחירה חופשית של כל אדם, אם הוא רוצה - עולה, ואם לא רוצה - לא עולה. במאה השנים האחרונות עלו מיליוני יהודים לארץ, ולעומתם יש מיליונים שלא עולים. זאת אומרת שיש פה גם בחירה חופשית גמורה. וגם רואים איך ה' פועל בדיוק לפי הבטחותיו, שהן כמוכן ידיעותיו. מסקנה: בחיים אין סתירה בין שניהם.

הזלֵקָה רוחנית. חבר שלי ואני מתכננים לטייל בחנוכה בכנרת, ומתוך כך נדליק חנוכיה בשטח. אם נדליק ותוך כמה דקות הנרות יכבו בגלל הרוח, האם יש לחזור ולהדליק שוב? אם כן, האם יש לברך שוב, או שאין צורך להדליק שוב ויצאנו ידי חובה בהדלקה הראשונית למחות שהנרות כבו לפני שעברה חצי שעה? קבוצת מטיילים שנמצאת מחוץ לביתם ואין להם חדר שישינים בו באותו לילה - לא מדליקים נרות חנוכה. אמנם הם מדליקים נרות בברכה במקום שהם מתפללים ערבית שהוא כמו בית כנסת.

אם כבו הנרות במקום התפילה בגלל רוח לא מצויה שלא ידעתם עליו לפני כן - לא חייבים להדליק מחדש את הנרות אפילו אם עדיין לא עברה חצי

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים" בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.

ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126

באתר www.darchei-horaah.org

072-260-2020 (בשעות 12-22)

למייל rabanim.online@gmail.com

להזמנת ספרי מרון הרב מרדכי אליהו זצ"ל
02-6521195

לשכת הרב
שמואל אליהו

המעוניינים לקבל את העלון במייל או מידע על שיעורים נא לשלוח
פרטים במייל harav52@gmail.com או 058-4525200 sms

האחים דויטש
תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה
האחים עיני
בני ברק. כשרות להמהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות
"דרכי הוראה"
בבית המדרש של מרון הראשון "צ צוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופיך"
והפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-הדוד 03-6106329
05226908518@gmail.com

שיווק עופות בכשרות מהודרת
עם כל החומרות וההידורים של
בד"ץ "דרכי הוראה"
הסידור פול מרדכי מרדכי אליהו הודק
במסגרת מרדכי יוסף אליהו שליט"א
ובפקדנות מרדכי ע"י "דרכי הוראה לרבנים"
טל. 058-6316969 058-995-995 15

עיצוב, עריכה והפקה: עטרת טל. 02-6519520 פקס 02-6522107 דוא"ל ateret12@neto.net.il